

Revolucionar Dragutin Mađerić - Lujo

(Svjedočenje o jednom svjetlom liku narodno-oslobodilačkog pokreta u Podravini)

Naša narodnooslobodilačka borba je od običnih ljudi stvarala heroje. Stotine tisuća proletera, seljaka, intelektualaca, žena, pa i djece, u težnji za zbacivanjem materijalnih, socijalnih i moralnih okova te vjekovnog porobljavanja, pretvaralo se u beskompromisne borce za novi život. Mnogi su od njih iskočili u prve redove, kao avangarda u tom obračunu s okupatorom, njegovim slugama i socijalnim porobljivačima, mnogi nastavili revoluciju i u poratnoj izgradnji sve do danas, mnogi dali živote u toku četverogodišnje borbe — a mnogi, na žalost, pali nadomak slobode.

Svaki naš kraj, svaki grad, svako selo imaju svoju borbenu povijest, imena svojih boraca što se uklapaju u jedinstveni mozaik NOB-e Jugoslavije — pa tako i Podravina. Čitava plejada imena onih što su pripremali otpor okupatoru, vodili borbu i pali, zapisana u srcima Podravaca i na spomenicama u kamenu i bronci, mogla bi se ovdje u beskonačnom nizu izređati. Ali, zaustavit ćemo se na imenu jednog od njih, na imenu Dragutina Mađerića-Luje. Zaustavit ćemo se stoga što je taj čovjek bio jedan od onih što bismo ih mogli svrstati u avangardu NOP-a u Podravini.

Nemam namjeru pisati povijest ni davati mjerodavne ocjene, već želim da, iz nekoliko neposrednih svjedočenja o njemu, u ovom prikazu izađe pred čitatelja što jasnije ovaj svjetli lik NOP-a u Podravini, lik čovjeka i borca Dragutina Mađerića-Luje.

Život Dragutina Mađerića-Luje bio je kratak, a polovicu života posvetio je i žrtvovao borbi za napredne ideje, te za nacionalno i socijalno oslobođenje naše zemlje. Rođen je 1915., u početku 1. svjetskog rata, pao je 1945. pred sam kraj 2. svjetskog rata, ne dočekavši slobodu ni svoj trideseti rođendan. Njegov životopis je jednostavan, kratak i logičan, ali bogat intenzivnim doživljavanjem svega što život donosi, a posebno ogorčenja protiv nepravde koja je bila prisutna u staroj buržoaskoj Jugoslaviji.

Rođen u Pitomači 1. studenoga 1915. godine, proveo je čitavo svoje djetinjstvo, sve do 16. godine, u krugu porodice — oca Antuna, majke Jele i tri godine starije sestre Marije. Bila je to siromašna obrtnička porodica seoskog brijača s malo zemlje u tadašnjoj Pitomači, selu s velikim brojem obrtnika brojnih struka i cehovskog mentaliteta.

Tu je završio osnovnu školu i brijački zanat kod oca. Evo kako se tih dana sjeća njegova sestra Marija Mađerić:

»Tata je kao brijač htio imati nasljednika i uvijek je govorio da »gospode ima za svinje hraniti«. Ali, brat je htio nakon osnovne škole nastaviti gimnaziju. Kako bi ga privolio da ostane kod kuće, otac mu je kupio bicikl kod trgovca Matiše u Virju, a to je onda bio vrlo velik izdatak... A kod nas je tada vladala bijeda, težak život... Brat se brzo zasitio bicikla. Odlazio je na kuglanu, gdje je kuglačima postavljao »kegle« i tako zaradio po koji dinar. Cesto je dolazio s natučenim prstima, a jednom je došao i s presječenom usnom i razbitim zubom. Za tako zarađen novac kupio je knjige za gimnaziju u Virovitici. Svakako je htio ići u gimnaziju i uvijek je dosta čitao. »Ne buš ništ na me trošil«, govorio je, »ja imam sve«. Ali, otac je bio uporan i zbunio ga govoreći ono svoje: »Šta, gospode ima za svinje hraniti. Obrt je uvijek bolji, nego biti gospon«. I tako je počeo učiti brijački zanat u očevoj brijačnici, ali je i dalje bio nezadovoljan.«

U očevoj brijačnici Drago je, kao dijete, a pogotovo kasnije kao naučnik, bio često u prilici slušati razgovore »o politici«, jer su mnogi ljudi tu zalazili, pa i oni s naprednim idejama. Te razgovore slušao je s velikim zanimanjem, naročito pričanja Mate Fereže, povratnika iz Amerike koji je govorio kako »ni tamo raja nije zadovoljna i kako se diže«. U toj brijačnici su se zapravo i pojavile prve klice klasne svijesti u maloga Dragutina. Može se reći da je u čitavoj toj porodici vladao takav duh. I njegov otac je kao mladić bio u Njemačkoj »u fremtu«, gdje se upoznao s težnjama radnika, a djed po majci je, također, bio u Americi i stekao slična saznanja.

Dragutin je — po pričanju sestre Marije — već od djetinjstva imao vrlo razvijen osjećaj za pravdu i solidarnost. Jednom zgodom, kad je majka odbila da bilo što da nekom prosjaku, on je uzeo svoj tanjur s hranom sa stola i dao ga prosjaku. Mnogo kasnije, kad su ga majka i sestra otpremale u partizane, dale su mu nekoliko pari novog rublja. Došavši jednom iz Bilogore u posjet k svojim, nije imao više od jedne košulje. »Dao sam«, reče, »onima kojima je bilo potrebnije«.

Završivši naukovanje kod oca, morao je i Dragutin poći »u fremt«, na rad k drugim majstorima, jer se bez toga nije mogla dobiti obrtnica. I tako je 1931. krenuo u Zagreb. »Idem sam, ne treba mi nitko. Kaj bute na me trošili«, govorio je na odlasku. I otišao je. Zaposlio se kod brijačkog majstora Vatroslava Banekovića u Kurelčevoj ulici. A taj je bio komunista, i ovakav novi pomoćnik mu je dobro došao. Više nego usavršavanje u struci, Dragutina je obu-

Osoblje brijača Mate Potkovca u Zagrebu (Dragutin Mađerić treći s lijeva)

zeo ilegalni partijski rad. Vrlo brzo se uključio u komunističke redove i uskoro postao sekretarom jedne partijske ćelije, a radio je i u sindikatu brijačko-frizerskih radnika. Čitanjem i intenzivnim partijskim radom stjecao je sve više obrazovanja i iskustva, a po nekim svojim istupima zapeo za oko i policiji.

Uoči petomajskih izbora 1935., točnije 27. travnja 1935. on je uhapšen.

O tome njegova sestra Marija kaže:

»Jednoga dana uđe u brijačku radnju u Zagrebu neki mladić i pokaže na Drageca uz riječi: »To je taj!« Odmah su ga uhapsili i odveli na policiju u Petrinjsku ulicu. Tu je prošao sve strahote: gurali su mu igle pod nokte, raspinjali ga na kotaču, svezali ga u vreću i po njemu skakali. Mama je, kad nas je žandarmerija obavijestila da je uhapšen, otišla u Zagreb i, po uputstvu majstora Banekovića, uzela advokata — i posjetila sina u zatvoru. Kad su ga doveli, ugledavši ga, pala je u nesvijest, jer je bio sav izobličen od mučenja, a pomislila je da ga i sad vode na mučenje. Tada mu priđe šef Špiler i udari ga tako da je skoro pao. »Vidiš li što si svojoj majci učinio?!« derao se na nj. Majku su u međuvremenu polili vodom, pa je došla k svijesti i upitala: »Šta je učinio?« »Što je učinio??«

derao se Špiler, »Da je porobio cijeli Zagreb, ne bi bio kriv kao ovako.« »Dajte mi ga, ja ću ga odmah odvesti doma. On je učio zanat i nikad se nije bavio politikom,« molila je majka, ne znajući za sinov ilegalni rad u Zagrebu. »Tko se nije bavio politikom? On ima u glavi, tu on ima«, odreže Špiler i vrati Dragutina natrag u zatvor. Tu je proveo mjesec dana, a zatim su ga sa čitavom grupom od 28 drugova u lancima odveli na Čukaricu u Beograd. Tamo im je suđeno u procesu, nazvanom »Ivan Gorski i drugovi«. Branitelj im je bio advokat dr. Ivan Ribar. Dragec je osuđen na šest mjeseci zatvora, što je izdržao u Beogradu. Nakon toga je pušten i došao je u Pitomaču negdje u studenom 1935. Kad se pojavio kod kuće, nismo ga prepoznali — kakav je bio. Doma je bio vrlo kratko vrijeme. Govorio je da mora ići na ispomaganje u svom zanatu u razna udaljena mjesta. No, kasnije smo saznali da je uvijek odlazio po nekoj partijskoj dužnosti. Radio je i u sindikatu u Zagrebu. Sudjelovao je u štrajku brijačko-frizerskih radnika od 29. svibnja do 6. lipnja 1936. I — jednog dana mu se izgubio svaki trag. Tri godine nismo ništa znali o njemu...«

Ipak, roditelji su o njemu nešto saznali i to — od žandara. Ujesen 1936. godine došli su k

njima u kuću i tražili Draginu sliku. Na majčino pitanje što će im slika oni odgovore da im je sin pokušao pobjeći u Španjolsku i da je uhvaćen... I to je sve.

Tek ujesen 1939. godine pojavio se u Pitomači radi odlaska u vojsku. Kad ga je majka pitala gdje je bio, on joj reče: »To me više nikad nemoj pitati. Ja ti ne mogu reći gdje sam bio.«

Kako je te jeseni zakasnio u vojsku, ostao je još godinu dana u Pitomači. Nastavio je raditi u očevoj brijačnici, obilazio selom brijući i šišajući pitomačke »mušterije« i bio neprekidno nezadovoljan što mu nije uspjelo boriti se u Španjolskoj.

No, ni sad nije politički mirovao. Nastavio je raditi u skladu sa svojim uvjerenjem i direktivama Partije. Pokušao se povezati s prvcima HSS-a u Pitomači s namjerom da ih pridobije za napredni pokret. Naišavši na njihovo protivljenje, okrenuo se seljačkoj omladini i osnovao kulturno-umjetničku grupu pod nazivom »Napredna seljačka omladina«. Sam je pisao programe za priredbe i organizirao nastupe. I, premda je rad te grupe bio maskiran, stalno je bio pod paskom vlasti i žandara.

»A kad je Drago sa svojom grupom prikazao komad u kome u završnoj sceni zbor mladića i djevojaka pozdravlja publiku malo koso uzdignutim stisnutim pesnicama, vlasti i reakcionarni politički prvaci Pitomače poduzeli su korake da se grupa rasturi. Što više, te godine su profasistički elementi Pitomače povelili hajku protiv Drage, tako da umalo nije bio ubijen.« (Mato Kudu-mija i drugi: Partizanski dani, Đurđevac 1964.)

I tih se dana sjeća njegova sestra:

»Stalno je po terenu obilazio političke vođe, a znam da je biciklom odlazio i k Pavleku Miškini u Đelekovec. Sjećam se jedne priredbe koju je Dragec organizirao na otvorenom, na »Gmanju« u Pitomači. Jedanput su on i njegova grupa pozvali na gostovanje Maru Matočec iz Korije. Ona je tamo imala svoju omladinsku grupu »Seljačke sloge«. Tada je rudnički vlak, dupkom pun omladine, krenuo iz Pitomače na Trešnjevačke ugljenike. Tamo su za rudare dali priredbu, koja je bila vrlo posjećena.«

Krajem 1940. godine Dragutin odlazi na odsluženje vojnog roka. Kao političkog kažnjenika i sumnjivu osobu uputili su ga u Veles. Ali, i tu se namjerio na istomišljenike — oficire, naprednih ideja. Zahvaljujući tome dva puta je dolazio na dopust.

U jugoslavenskoj vojsci ga je 1941. godine zatekla njemačka okupacija i raspad stare Jugoslavije. Bio je zarobljen od Nijemaca, ali im je uspio pobjeći. Idući sav poderan u zarobljeničkoj koloni, negdje u Srbiji, u jednom se trenu snašao i jednoj ženi, što je sa strane gledala kolonu, skinuo s ruke košaricu s povrćem, te stao kao da i on samo promatra zarobljenike. Tako se spasio i došao u Pitomaču sav poderan i bos.

U novoosnovanoj »državi« NDH dospio je i u domobranstvo, iz kojega je otpušten, nakon 22 dana vježbe, 24. lipnja 1941. kao »trajno nesposoban«. A to — »trajno nesposoban« — bila je

posljedica svjesnih utjecaja na zdravlje samo da se izbjegne domobranstvo.

Otada, pa sve do sredine 1943. godine, Dragutin se nalazi u Pitomači. I opet radi u očevoj brijačnici, ali njegov ilegalni politički rad sada se uklapa u razvoj narodnooslobodilačkog pokreta i u sasvim konkretne pripreme podravnih komunista za borbu i konačni obračun s neprijateljem. U većini podravnih mjesta đurđevačkog kotara — Đurđevcu, Virju, Kloštru, Starom Gracu, Ferdinandovcu, Grkinama, Pitomači itd., vrlo brzo se aktiviraju partijski redovi, stvara se srž narodne vlasti, radi se na podizanju svijesti kod naroda — odzivajući se pozivu KPJ na ustanak. Bilo-gora postaje stjecište prvih partizanskih grupa ovoga kraja, a bilogorska sela Mičtinac, Kozarevac i Dinjevac prva sjedišta Kotarskog NOO-a, Kot. komiteta i svih masovnih političkih organizacija, kojima je osnovni cilj bio podizanje svijesti kod naroda, onemogućavanje neprijatelja u njegovim akcijama i pripremanje za aktivnu oružanu borbu.

Uloga Dragutina Mađerića-Luje u tom razdoblju, tj. od lipnja 1941. do lipnja 1943., bila je da u vezi s poznatim organizatorom NOP-a u tom kraju Antom Dobrilom-Pepom aktivno povezuje područje Pitomače i okoline s bilogorskim partizanskim područjem, prikupljajući i šaljući tamo podatke o snazi i kretanju neprijatelja, da na okupiranom području radi na učvršćivanju partijskih redova i objedinjavanju svih naprednih elemenata za uključivanje u pokret.

Evo kako se Luje iz tog vremena sjeća njegov suborac, mitraljezac 16. omladinske brigade »Joža Vlahović« i, jedno vrijeme, borac kotarske straže pri Kot. NOO Đurđevac, Božo Rašeta iz Velike Trešnjevce:

»Po povratku iz logora u Austriji, kamo su me Nijemci kao pravoslavca bili odveli, jednog dana 1942. godine došao sam k Mađeriću na šišanje i brijanje. »Božo, kak je?« »Eto tako, došao sam iz logora, pobjegao sam.« »Možemo li nas dvojica stupiti u vezu i surađivati?« »Možemo, zašto ne?« »Kad budem imao neku stvar koju treba donijeti, ili kad bude trebalo donijeti, možeš li?« »Mogu.« Trebalo je potajno donositi poruke i obavijesti o kretanju neprijatelja. Često ni ja nisam znao što nosim. On je imao vezu s Antom Dobrilom-Pepom. Jedan moj rođak iz Ceremušine donosio je poštu od partizana iz Bilo-gore i s bilogorskog područja, a Mađerić je slao Pepi. Isto tako — kad je Mađerić predao meni, slao sam u Bilo-goru.«

Početak 1943., točnije 22. siječnja te godine, Lujo osniva prvu partijsku ćeliju u Pitomači. Prvi sastanak te ćelije održan je u jednoj klijeti u predjelu Otrovanski brijeg nedaleko Pitomače. Prvi članovi ćelije su bili: sam Dragutin Mađerić, Franjo Živko i Đorđe Mikec, a kao gosti su prisustvovali Davor Breko i Florijan Markač. Nešto kasnije, u svibnju, ćelija je proširena novim članovima. To su bili Josip Fric i Jela Mađerić, Lujina majka.

I majka je, eto, poslala sinovim stopama. Čitav njegov rad i entuzijizam, a i ono u porodici neprekidno prisutno uvjerenje da svijet valja

mijenjati, ponukali su je da u odlučnom trenutku postane pravi borac — član Partije. Ona je zapravo u čitavom razdoblju od okupacije nadalje bila vrlo aktivna kao predsjednica AFŽ-a u Pitomači, gdje je radila i u najtežim okolnostima, neposredno ugrožena od neprijatelja. A uzajamni odnosi između nje i sina bili su uvijek naročito topli i pune međusobne ljubavi, brige i poštovanja — o čemu će još biti govora.

U lipnju 1943. godine Lujo je saznao da ga namjeravaju uhapsiti, pa odlazi u Bilo-goru u partizane, gdje ubrzo postaje sekretar Kotarskog komiteta KPH Đurđevac. Komitet se tada nalazi u selu Kozarevcu, kamo se preselio sa svog prvobitnog obitavališta — Kovačićevog brijega kod Mičetinca. Osim Luje tada su članovi Komiteta bili i Bolto Pankarić, Luka Kudumija, Božo Crnc, Franjo Matejak i Franjo Blaga.

Evo što o svom susretu s Lujom, o njemu kao čovjeku i borcu, te o njegovoj ulozi u razvoju NOP-a u Podravini kaže Franjo Blaga iz Grkine, tadašnji član Kotarskog komiteta:

»S Lujom sam se prvi put sreo na 1. partijskom savjetovanju okruga Bjelovar, koje je održano početkom lipnja 1943. Tada je sekretar našega kotarskog komiteta još bio Davor Breko. Na povratku sa savjetovanja Breko je u Prugovcu poginuo, a za novog sekretara je kooptiran drug Drago Maderić, koji je i dotad bio član komiteta.

Maderić je bio čovjek koji je volio raspravljati, bio je vrlo komunikativan i pristupačan za svakoga. Na vrlo uvjerljiv način znao je upućivati ljude o tome kako se treba boriti, kako stvarati naše organizacije. Bio je sposoban držati duga predavanja, ali je i na borbenim zadacima bio uvijek na čelu. Odlikovao se velikom neustrajivošću i beskompromisnim držanjem prema neprijatelju.

Mogu slobodno reći da se — kad je Lujo preuzeo dužnost sekretara kotarskog komiteta — narodnooslobodilački pokret na ovom području počeo još jače razvijati. Ne smije se, naravno, kod toga zanemariti ni uloga i sposobnost ostalih članova komiteta, NOO-a, SKOJ-a, NF-e, AFŽ-a, koji su već tada bili gotovo svugdje osnovani — ali su Lujine velike organizacijske sposobnosti takvom razvitku bitno doprinijele. Tom razdoblju on je, u razvoju svih naših organizacija — kako na oslobođenom, tako i na neoslobođenom teritoriju — dao svoj pečat. Zaista je bio izvrstan organizator.

Mora se priznati i istaći da je, zahvaljujući upravo njemu i njegovim organizacijskim sposobnostima, na našem području došlo do formiranja prvog Okružnog NOO-a Bjelovar, koje je izvršeno u Mičetinskom jarku 12. rujna 1943.

Naš kotarski komitet Đurđevac bio je domaćin konferencije za osnivanje tog prvog Okružnog NOO-a, Bjelovar. Trebalo je osigurati smještaj za sve delegate, stvoriti sigurnost za njih prilikom dolaska na teritorij tadašnjeg našeg kotara. A došli su delegati iz Đurđevca, Koprivnice, Križevaca i Bjelovara. To je bio veličanstven skup. Zamislite takav skup na mjestu, od

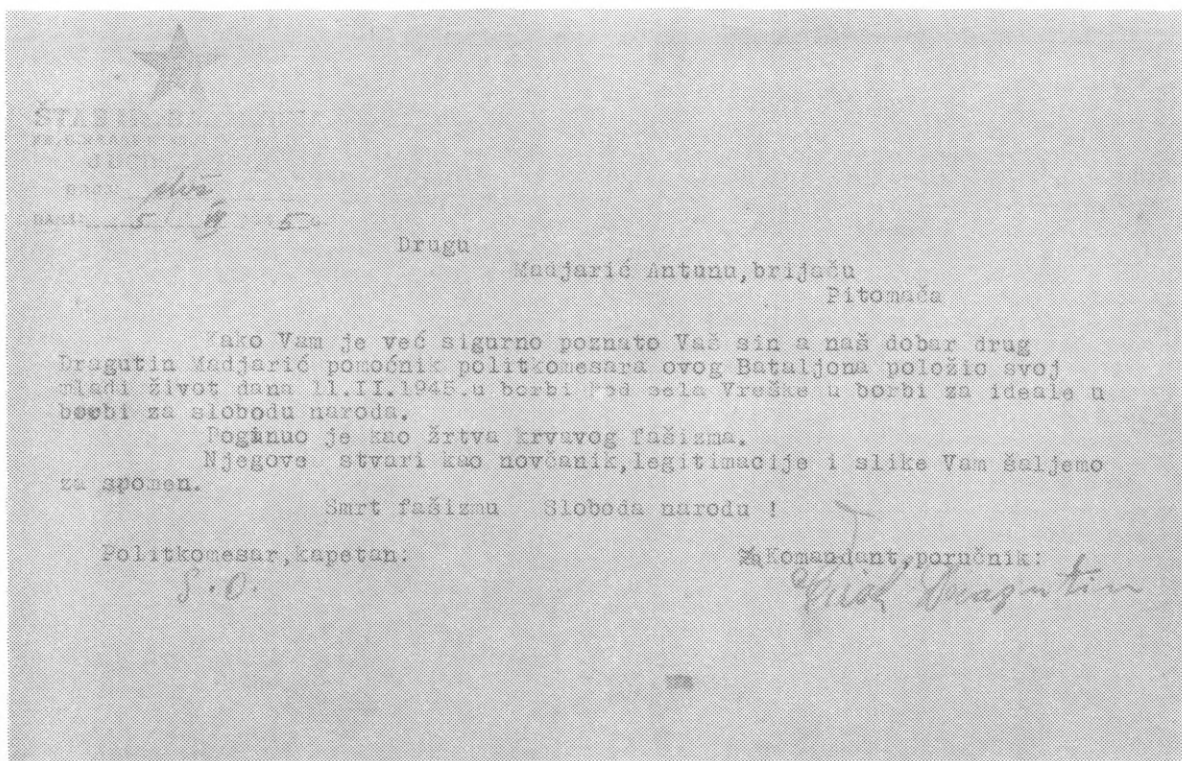
Dragutin Maderić snimljen 1935. godine

kojega je okupator bio udaljen jedva šest do sedam kilometara. Da to sve bude na visini organizirano, najviše je bio odgovoran kotarski komitet, a posebno njegov sekretar Dragutin Maderić-Lujo.

Usput da kažem i jedan zanimljiv detalj s te konferencije. Delegati iz Križevaca kasnili su oko dva sata. Kad su došli, obavijestili su sve prisutne da kasne zato što su s jednom partizanskom jedinicom rušili prugu između Križevaca i Koprivnice. Kad smo to čuli, nastao je urnebesni pozdrav i veselje.

Neposredno poslije prve, osnivačke konferencije Okružnog NOO-a Bjelovar kotarske straže, članova komiteta i boraca kotarske straže, koji su osiguravali rad konferencije upala je u Đurđevac i oslobodila cijelo mjesto, osim zgrade tadašnje građanske škole gdje su se bili utvrdili gestapovci. Od jutra do večeri smo držali Đurđevac, a onda se povukli s ovećom količinom zaplijenjenog šećera i sanitetskog materijala.«

I u izvršavanje drugih zadataka koje mu je nametala situacija Lujo je ulagao sve svoje sposobnosti, snalazljivosti i snagu. Svud je sti-

Pismo kojim se obavještava otac Dragutina Mađerića o njegovoj pogibiji 11. veljače 1945. godine

gao, svuda se stvorio, organizirao, sve je aktivirao, svime prednjačio.

»Već u srpnju 1943.«, kaže **Franjo Blaga**, »Dragutin Mađerić je organizirao dvije udarne grupe — 7. i 8. Na čelu jedne je bio pok. Đuro Kopas, a na čelu druge Bolto Podunajec. Te grupe su razoružale sve domobrane koji su se vraćali ili bježali kući, sve pogranične straže i finance. Jedna od tih grupa uspjela je prebaciti čitavu jednu bojnu DORA puka iz Repaša u Bilo-goru. U toj bojni su bili Srbi, mobilizirani za rad, a oficiri su im bili Hrvati. Povezali smo se s članovima pokreta u Repašu, naročito moja Grkinska organizacija, i tako smo čitavu tu bojnu doveli u Mičetinac. I tu je važnu ulogu odigrao drug Lujo, iako u samoj akciji nije izravno sudjelovao. Svi drugovi iz prebačene bojne ostali su u partizanima i predstavljali zapravo glavninu (200 ljudi u dvije ili tri čete) Bjelovarskog partizanskog odreda, koji je nakon toga formiran.«

Važne akcije bile su i rušenja željezničke pruge. Iz Kozarevca, gdje su bile smještene sve političke i društvene organizacije, kot. NOO i komitet, odlazili smo na rušenje pruge od Sirove

Katalene do tunela kod Paulinovca, te između Kloštra Podravskog i Pitomače.«

Dobio sam od Luje zadatak«, priča **Božo Rašeta**, »da 27. prosinca 1943. dignem ljude sela Dinjevac, Grabrovnica, Pitomača i Kladare — skupio sam oko 150 ljudi — i da od rampe u Pitomači do Kloštra dignemo prugu. A žada što je bio u komandi mjesta u Kloštru, da to učini do tunela. Zadatak smo, naravno izvršili. Nakon toga smo se iz Kozarevca preselili u Dinjevac.«

»U Dinjevcu nam je«, nastavlja **Franjo Blaga**, »organizacija bila slaba — i NOO i sve drugo, pa smo si dali zadatak da se preselimo tamo. Čitav dan smo s ljudima rušili, prugu, a do pola noći smo s ljudima razgovarali o NÖP-u, o borbi i o važnosti tih trenutaka, tako da malo podignemo političku svijest i u tom mjestu. I tu je sposobnost uvjeravanja druga Luje došla do izražaja. Inače — zborove smo uvijek održavali po večerima — u Velikoj Trešnjevici, u Maloj Črešnjevici, Sedlarici, Kataleni, Prugovcu, Kloštru, itd. Jedino je još Đurđevac bio okupiran. Ja sam upravo krenuo na održavanje partijskih sastanaka u Ferdinandovac, Pavljance i Grkine,

SPOMENICA

ZA VJEČNU USPOMENU I SLAVU
PALIH BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA

NA PRIJEDLOG

SAVEZA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA
MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
VLADE FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE
IZDAJE OVU SPOMENICU ZA

Dragutin Madjerić

KOJI ODAZIVAJUĆI SE POZIVU KOMUNISTIČKE PARTIJE
JUGOSLAVIJE, U BORBI PROTIV FAŠISTIČKIH
OKUPATORA I NJIHOVIH DOMAĆIH NAJAMNIKA
POLOŽIO SVOJ ŽIVOT
ZA SLOBODU I NEZAVISNOST
ZA BRATSTVO I JEDINSTVO NARODA JUGOSLAVIJE
ZA VLAST RADNOG NARODA I POBJEDU
NARODNE REVOLUCIJE

VJEČNA SLAVA PALOM NARODNOM BORCU!

BR. SPOMENICE 284294 DANO U BEOGRADU 29. NOVEMBRA 1950

SAVEZ BORACA
NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA
JUGOSLAVIJE
SEKRETAR

[Signature]

MINISTAR NARODNE ODBRANE
VRHOVNI KOMANDANT
JUGOSLOVENSKE ARMIJE

[Signature]

Spomenica s potpisom druga Tita koja je po-
smrtno dodijeljena revolucionaru Dragutinu Ma-
djeriću iz Pitomače

a namjeravao sam i u Virje. Međutim, neprijatelj se 31. prosinca 1943. povukao prema Dravi i tog dana navečer sam stigao u Đurđevac. Na Novu godinu 1944. Đurđevac je oslobođen (po prvi put) i tada je tamo stigao kotarski NOO s drugom Tomašenom na čelu i kotarski komitet s drugom Lujom na čelu.«

»Uoči tog preseljenja Lujo mi je rekao neka pročistimo oružje. Dobili smo municiju — i nas dvojica naprijed, a ostali za nama,« kaže **Božo Rašeta**.

Početkom siječnja 1944. na ovo područje stiže 28. divizija te 17. i 21. udarna slavonska brigada s komandantom Nikolom Demonjom na čelu. Tada je najvažnija bila mobilizacija novih boraca. Ona je i uspjela. Osim toga, u Đurđevcu i u drugim mjestima održavana su predavanja i kazališne priredbe. Mobilizacija se nastavljala, a mobilizirani borci odlazili su u Bjelovarski odred, a najviše u 17. udarnu slavonsku brigadu. Oko 150 boraca mobilizirano je u tom razdoblju. I u izvršavanju tih zadataka drug Lujo je, po pričanju svojih suboraca, bio izvanredno aktivan.

Kotarski komitet Đurđevac je 6. veljače 1944. održao svoju prvu javnu konferenciju i to u zgradi osnovne škole u Kalinovcu. Na toj konferenciji Dragutin Mađerić-Lujo ponovno je biran (prvi put je bio kooptiran) za sekretara komiteta. Ovoj konferenciji je kao delegat CK Hrvatske prisustvovao drug Mika Špiljak.

Svakako da je bilo dovoljno razloga da Lujo bude ponovno izabran za sekretara komiteta. Njegova dinamičnost, pokretljivost, energičnost i, već više puta naglašene, organizacijske sposobnosti koje su došle do izražaja u čitavom tom razdoblju sasvim uvjerljivo o tome govore. Jer, on se našao gotovo svuda. Obilazi teren, razgovara, mobilizira, organizira, odlazi na partijska savjetovanja i kurseve. Partijski kurs u Otočcu 1943., 2. okružno partijsko savjetovanje u Donjim Mostima prosinca 1943., 3. partijsko savjetovanje sjeverne Hrvatske u Čazmi početkom 1944., bezbrojni sastanci i mitinzi u gotovo svim mjestima đurđevačkog kotara, posjet Starom Gracu nakon bombardiranja u siječnju 1944. — sve je to samo mali dio onoga što je predstavljalo svakodnevni rad neumornoga Luje. I o tim detaljima evo nekoliko svjedočenja njegovih suboraca i suradnika:

»Bila sam s Lujom na 2. okružnom partijskom savjetovanju u Donjim Mostima«, kaže **Eva Blaga**, suradnik NOP od 1941. iz Grkina. »Tamo je bio vrlo aktivan, a održao je i jedan referat. Koliko ga poznam — on nije mogao zamisliti da netko ide na zadatak, a da ga i on ne izvršava. Bio je toliko siguran da je uvijek bio na čelu.«

»Kad sma išao s njim i pokojnim Jendrićem na sastanke, koji su se održavali u Ferdinandovcu, Kalinovcu, Virju, Đurđevcu itd. — s omladinom, AFŽ-om, NOO-ima, on je pokazivao mnogo znanja u tumačenju ciljeva NOB-e. Kad je on govorio, vladala je potpuna tišina. Ljudi su Luju poštivali jer je i on njih poštivao. A radio je punom parom, kaže **Božo Rašeta**, te dodaje:

Da je trebalo kome krvi dati, Lujo bi je dao. Za druga je bio i za poštena građanina. Bio je čovjek da ne može ni majka svoje dijete bolje njegovati.

A svoju majku i sestru, koja je potpuni invalid, jako je volio. Malo koju noć da nismo iz Kozarevca došli u Pitomaču da vidimo što je i kako je s njima. Često smo došli i kasno u noći, oko 1 ili 2 sata po ponoći. Obično smo jašili na konjima. »Šmajser« je bio preko mene, pa četiri bombe na opasaču, a tako i kod njega. Jednom umalo da poginemo. U Novoj ulici u Pitomači počnu po nama tući dvije puške i mitraljez, ali se ipak izvukosmo. No, ti posjeti nisu bili samo radi majke, već i radi njenog osiguranja. Njegova majka Jela je bila, naime, predsjednica AFŽ-a i održavala je sastanke sa ženama po udaljenim ulicama Pitomače i okolnim selima, pa Lujo nije bio miran dok nije znao da je ona sigurna.«

Čitava porodica Mađerićevih u Pitomači bila je potpuno na strani NOP-a. Svi su pomagali partizane do kraja svojih mogućnosti. »Brat je otišao i netko je morao i ovdje raditi«, objašnjava to **Lujina sestra**.

»Naša kuća mnogo je radila za NOP,« kaže ona. »U trećoj kući od nas bio je njemački štab, a moja mama trebala je partizanima u Bilo-gori prebaciti dosta skupljenog materijala. Kako to učiniti da neprijatelj ne otkrije! Onda je jedan naš suradnik, Đorđe Mikec, stavio u kacu za galicu taj materijal (sanitetski materijal, odjeća, municija, mapa Bilo-gore) i na to stavio galicu kao da ide na prskanje vinograda. Kad su to vozili u vinograd, već po prelasku pruge je na kola skočio jedan njemački vojnik i svi su protrnuli. On je, međutim, samo pitao gdje je selo Otrovanec, i sve je dobro prošlo. A taj sav materijal se i inače skupljao u našoj kući, a tu se izrađivala i mapa Bilo-gore. Sanice u apoteci.

tetski materijal dobivali smo od jedne suradnice. Drugom zгодom došla je jedna djevojka koja je, zapletene u kosi, donijela neke važne dokumente, što ih je trebalo predati drugoj vezi. Tko će? Ja sam stavila dokumente u cipelu i tako ih prenijela u radnju Adama Mesarića. Tamo sam ih predala jednom radniku, koji je bio zadužen da prenosi dalje.

Zbog brata koji je bio u partizanima, i zbog aktivnosti čitave naše porodice bili smo stalno na meti neprijatelja, i nekoliko puta hapšeni. Jednom smo svi bili otjerani u Viroviticu, odakle su roditelje poslali u logor u Tenje, a mene kao invalida pustili. Roditelji su trebali biti otpremljeni u Njemačku, ali su ih, kao starije, ipak pustili. Majku su u Viroviticu strahovito tukli, tako da je bila sva iznakažena. Šta ti je sin? Šta radi? pitao je njemački oficir. Tata je prošao blaže jer je znao njemački.

Kasnije su roditelji pred neprijateljem uvijek odlazili u zbjegove, a ja sam se, kao teški invalid od djetinjstva, uvijek morala skrivati kod rodbine. U tri navrata su me pronašli i tri puta sam bila na rubu strijeljanja, no svaki put me slučaj spasio.«

U ožujku 1944. godine čitav kotarski komitet Đurđevac, a s njim i Lujo, odlazi u sastav Bjelevarskog partizanskog odreda. Tu je Lujo, međutim ostao samo mjesec dana. U travnju odlazi za komesara 2. moslavačke brigade.

»Vjerujem da je prekomandiran zato što u toj brigadi nije bilo kadrova i što im je bio potreban politički radnik, »kaže Franjo Blaga.«

I iz brigade Lujo posjećuje majku. U jesen 1944. godine došao je na bilogorsko područje i našao majku kako nešto radi u vinogradu. Iznenadio ju je riječima: »Mama, dobila si unuku, čestitam!« U to vrijeme je, naime, njegova supruga u partizanskoj bolnici na Zvečevu rodila kćerku Jasnu. Zapitao je majku hoće li ona odgajati njegovu kćer, jer to njezina mati neće moći. Majka je najprije dugo šutjela, a onda lakonski odgovori: »Hoću.« Lujo zgrabi majčine ruke i tri puta ih poljubi. Na odlasku se nekoliko puta vraćao da se oprosti s majkom.

Još su se jednom vidjeli u Vukosavljevici prosinca 1944. godine, a onda nikada više. Povezalo ih je još samo jedno pismo iz kojega je sačuvan tek ulomak:

»... Lijep će biti život u slobodnoj zemlji onome koji ga dočeka... Ako poginem u ovom narodnooslobodilačkom ratu, neću poginuti kao kukavica, već kao vojnik NOV-e, kao narodni oslobodilac, sa željom da svi koji ostanu živi mogu živjeti sretno i zadovoljno...«

Dragutin Mađerić Lujo poginuo je 11. veljače 1945. kod sela Donja Vrijeska u blizini Daruvara, tri mjeseca prije slobode. O tome imamo svjedočenje njegova saborca kapetana **Milana Bradića**, koji 1953. u pismu Lujinoj majci Jeli Mađerić piše:

»... Ja sam s Lujom bio zajedno u istoj jedinici, od polovine 1944. godine. Dijelili smo zajedno zlo i dobro, već prema prilikama. Zajedno smo bili u istom štabu — 3. bataljon 2. moslavačke brigade, gdje je on do svoje smrti bio komesar istog bataljona...«

Dan prije Lujine smrti bili smo u Donjoj Maslenjači, a štab smo imali u mlinu. Toga dana naročitih borbi nije bilo. Bilo je običnog pripucavanja između nas i Čerkeza, koji su pucali iz pravca Veliki Zdenci. Poslije podne istog dana Čerkezi su artiljerijom pucali na nas, ali gubitaka nismo imali, niti je dolazilo do jače borbe. Tako je završio taj dan. Drugi dan negdje oko četiri sata ujutro probudili smo se Lujo i ja i, ležeći jedan pored drugog, razgovarali o tekućem danu i o borbama koje nam predstoje. Još nismo ni završili razgovor, kad čujemo strašnu pucnjavu lijevo od sebe. Brzo smo se obukli i Lujo je uputio naše patrole u izviđanje. Ali, prije nego što su se patrole vratile, bili smo obaviješteni da su Čerkezi probili naš front i da nastupaju prema našem bataljonu. Tu još, u Donjoj Maslenjači prihvatili smo borbu s Čerkezima, ali smo se ubrzo morali povući i ponovno uspostaviti i organizirati naš jedinstveni front. To nam je i uspjelo, pa smo se pod borbom povukli iz sela Donje Maslenjače na brdo u šumu iznad sela Vrijeska, tako da nam je Donja Maslenjača ostala desno, a selo Vri-

jeska iza nas. Na brdu u šumi smo se ukopali i dalje vodili borbu do negdje 1 ili 2 sata poslije podne. Tada se borba utišala. Za čas — vidjeli smo s položaja na kome smo bili — da se u selu koje je bilo ispred nas (mislim da se zove Borova Kosa) a u kome su bili Čerkezi — nešto dimi. Okupili smo se nas nekoliko — Lujo, Žužić, ja i još nekoliko boraca — i gledali što se to zbiva u selu. Razabrali smo da Čerkezi pale selo. Odlučili smo da ih ometemo i rastjeramo. U tu smo svrhu koncentrirali naše bacače i iz njih bacili na Čerkeze desetak mina. Poslije toga je na trenutak nastala potpuna tišina. Stojeći još uvijek oko bacača, pričinilo mi se da vidim kako Čerkezi nešto nose ili bježe. Odvojio sam se od grupe gdje smo svi stajali i pošao malo naprijed da bolje vidim. Udaljio sam se od grupe pet do šest koraka i vidio da Čerkezi nose dvojicu svojih na nosilima. To sam još govorio drugovima, kad odjednom sa čerkeske strane dolete tri ili četiri mine i padnu točno na naše minobacače i na nas koji smo tu stajali. Nakon eksplozije, i dok sam se snašao, vidim: na zemlji leži Lujo, sav krvav po glavi, a osim njega Žužić i još trojica boraca. Ustao sam i vidio da meni nije ništa, te pritrčao k drugovima. Ustanovio sam da su Lujo i Žužić mrtvi, a ona trojica boraca su jaukala od boli. Odmah sam iz rova uzeo nekoliko boraca, te s još tri borca uzeo Luju i prenio ga u ambulantu. Točno znam da su Lujo i Žužić već tada bili mrtvi. Vratio sam se na položaj, ali kako borbe više nije bilo, opet sam otišao do ambulante. Lujo je bio izranjen po glavi, ramenima, prsnom košu, a čizme su mu bile isjeckane komadićima mine. Tako je poginuo Lujo...

Drugarice! Ja razumijem Vašu bol za izgubljenim sinom... Velika je to žrtva s Vaše strane — žrtvovati sina jedinca, ali Vas tješim time da je pokojni Lujo bio uzor borac, drug i čovjek, koji je bio voljen i poštovan od svih svojih suboraca. A meni osobno će Lujo, kao intimni prijatelj, drug i suborac, ostati u neizbrisivoj uspomeni. I, pišući ovo pismo osvježilo sam uspomene na nj i sjetio se one topline Lujine koju sam upoznao kad smo bili zajedno. Lujo je bio uvijek vedar i nasmijan, smjelo je podnosio sve tegobe i ratna stradanja, imajući svjetlu i jasnu perspektivu. Bio je blizak svakomu i za svakoga je uvijek našao toplu i drugarsku riječ, koja je i u najtežim časovima umora i neraspoloženja bila ohrabrujuća...

Takav je bio Lujo. Možete se ponositi svojim sinom, koji je dao svoj mladi život za stvar Revolucije i za stvar slobode svoje zemlje i naroda, koji je on neizmjereno volio...«

Posmrtni ostaci Dragutina Mađerića-Luje preneseni su 1953. godine iz groba kod Donje Vrijeske u Pitomaču i sahranjeni u zajedničkoj grobnici u središtu sela.

Na Dan armije, 22. prosinca 1979. godine postavljena mu je, zaslugom Aktiva žena i drugih društveno-političkih organizacija Pitomače, brončana bista na prostoru preko puta od mješta gdje je stajala njegova rodna kuća.

I — da završim razmišljanjem njegove kćerke Jasne Maderić-Martinović, koja danas živi u Zagrebu:

»Ja sam bila stara tri mjeseca kad je tata poginuo, i jedino što znam o njemu, to je ono što sam čula od bake, koja je održala obećanje i odgojila me, pa od tete i od njegovih živih drugova. Vidim tatu kako jaši kroz pitomačku Novu ulicu na bijelom konju sa svojim drugom Rašetom — i za me je to pojam i lik pravog partizana.

Najteži doživljaj u životu bilo mi je otkrivanje tatine biste u Pitomači. Tada kao da sam ga prvi put u životu vidjela. Bilo mi je strašno. Mi smo prodali kuću i otišli u grad, a on kao da se vratio. Godinama mi je bilo potrebno da se priviknem na grad, i onda kad sam preboljela svoje selo, tata se vratio i gleda tamo gdje više nema ni naše kuće ni nas«.

Izvori

1. Dobrila, Piškorec, Kudumija: Partizanski dani, Đurđevac 1964.
2. Razgovor s Franjom Blagom iz Đurđevca
3. Razgovor s Evom Blaga iz Đurđevca
4. Razgovor s Božom Rašetom iz Velike Trešnjevce
5. Razgovor s Marijom Maderić iz Zagreba
6. Razgovor s Jasnom Maderić-Martinović iz Zagreba. Dokumentaciju stavila na raspolaganje porodica Maderić iz Zagreba.